

2. Ethics: Encyclopedic Dictionary / Ed. RG Apresyan, AA Huseynova M. : Gardariki, 2001 - p. 4
3. Ethical foundations of social work. - In the book. "Theory and Methods of Social Work" (Short Course). M. : 2006 - p. 14
4. Kurbatova V.I. Social work - Rostov n / a: "Phoenix", 1999 - p. 16
5. Medvedeva G.P. Ethics of social work - M. : Vldos, 1999 - p. 12
6. Pavlonok P. D. Technologies of social work in various spheres of life. - Moscow: "Dashkov and K", 2006 - p. 25
7. Stolyarenko L. D., Nikolayeva L. S. Culturology: 100 exam answers. - Moscow: ICC "Mart", Rostov n / A: Publishing Center "Mart", 2005 - p. 12
8. Firsov MV Theory of Social Work. - M. : Vldos, 2001 - p. 10
9. Holostova Ye.A. Social work: theory and practice. - M. : Infra-M, 2003 - p. 26
10. Horuzhy SS The crisis of classical European ethics in the anthropological perspective // Ethics of science. - Moscow: Iphra, 2007 - p. 8
11. The Ethics Code of Specialists on Social Work of Ukraine (revised) / [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.ssm.kiev.ua/index.php/dopomoga/53-obitnucz.html>

Bobovska A.V., Fedorova O.V.

PROFESSIONAL AND ETHICAL STANDARDS OF SOCIAL WORK

The article reveals such important concepts as the spiritual and moral qualities of a social worker and the definition of professional ethics. What role does the spiritual and moral qualities of a social worker play and the role of ethics in shaping a specialist in social work. Defining the professional values of social work and how they affect the work of a specialist.

Key words: *ethics; professional ethics; ethical code of social work; spiritual moral qualities; professional values of social work.*

Бобовська Анастасія Вікторівна – магістрант 2 курсу спеціальності «Соціальне забезпечення» (спеціалізація «Управління соціальним закладом») Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Северодонецьк;

Федорова Олена Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Северодонецьк.

УДК 159.92

Богаєвська Н.М.

ПСИХОТЕРАПІЯ ОСОБИСТІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАРКОЗАЛЕЖНИХ

В статті проаналізовано теоретичне дослідження динаміки особистісних змін в процесі психотерапії наркозалежних. Гармонізація особистісного розвитку розглядається як один з видів адаптації поведінки. Показано яку важливу роль цей вид психологічної допомоги займає під час лікування цієї патології. В широкому сенсі слова, залежність – це прагнення покладатись на когось або щось з метою отримання задоволення. Узагальнення різних підходів психологічної корекції та психотерапії дозволяє зробити висновок про необхідність проведення цих заходів з позиції системного підходу.

Ключові слова: *залежність, психологічна корекція, психотерапія, системний підхід, адаптація.*

Постановка проблеми. В процесі історичного розвитку людини простежується постійно існуюча незрозуміла тяга до зміни стану своєї свідомості. З давніх часів у різних народів існувала традиція вживання наркотичних речовин під час проведення релігійних обрядів, ритуальних церемоній. Наркотичні засоби протягом всієї історії людства використовувалися і в медичних цілях. Але минуло небагато часу і зловживання ними стало вадою, перетворившись на соціальне лихо небачених розмірів. Особливості особистості, вікові кризи та фізіологічні особливості безсумнівно впливають на можливий розвиток наркоманії у людини, але вони існували завжди, а про істотне зростання наркоманії ми говоримо в наші дні. На наш погляд, основні причини масштабності розвитку залежної поведінки - це деформація норм і цінностей культури в суспільстві. В даний час в Україні терапевтичні прийоми щодо наркозалежних недостатньо ефективні, як результат лише невеликий відсоток наркозалежних отримують необхідну допомогу і дуже багато хто повертається до вживання незабаром після проходження лікування. Традиційний медичний підхід до лікування наркоманії виявився неспроможним. Необхідна розробка і впровадження психотерапевтичних прийомів заснованих на поясненні соціально-психологічних основ виникнення наркотичної залежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Представлена І.М. П'ятницькою концепція «великого наркоманічного синдрому» стала теоретичною базою для більшості вітчизняних досліджень наркотичної залежності в психіатрії та наркології [4]. Концепція адиктивної (залежної) поведінки Ц.П. Короленка та Н.В. Дмитрієвої, дозволяє вивчати основні фактори та закономірності вживання психоактивних речовин (ПАР). Роботи Є.П. Ільїна, В. Полікарпова, Я. Обухова сприяли проникненню уявлень про адикції в підліткову психологію і психіатрію [13]. П.Б. Ганнушкін вважає, що на розвиток наркоманії впливають конституціональні особливості індивіда (епілептоїдний, нестійкий, циклоїдний та істероїдний тип акцентуацій характеру). С.В. Березін, К.С. Лисецький, Є.О. Назаров розглядають наркотичну залежність як специфічну форму захисної поведінки, що носить адаптивні функції [2]. На думку М.Є. Литвака людина починає зловживати алкоголем від невміння жити творчим життям (нестача в організмі рівня ендорфінів) [9]. Класичні психоаналітичні дослідження наркоманії (П. Блоса, Г. Гартманн, А. Фрейд, З. Фрейд) зводяться до пояснення виникнення залежності як дефектів у психосексуальному дозріванні [2]. В теорії Е. Берна, залежність від алкоголю та наркотиків розглядається як варіант гри (Алкоголік). На думку автора у наркоманів і алкоголіків чітко проявляється материнський вплив (гіперопіка) [8]. Найбільшого поширення в поясненні причин і наслідків наркоманії в рамках когнітивного підходу знайшла концепція локусу контролю (Дж. Роттер). Деякі люди приписують свій образ дій внутрішнім причинам, інші пояснюють його зовнішніми обставинами. Наркомани приписують свій образ дій зовнішнім обставинам. Вони переконані в тому, що вони вживають наркотичні речовини з вини інших людей або через випадок [2]. В трансперсональній психології (С. Гроф), зловживання наркотичними речовинами зв'язується з патологією у третій перинатальній матриці, в прагненні до ненасильницького вбивства [8]. Системний (інтегративний) підхід. Згідно з цим підходом (G. Engel, A.Goodman, H.Weiner и I.Fawry) всі біомедичні проблеми знаходяться під впливом психосоціальних факторів, які можуть провокувати розвиток вторинних поведінкових і психосоціальних проблем. Системний підхід розглядає наркоманію як системний комплекс, що включає в себе самі різні елементи: фізіологічні, психологічні, соціальні та духовні. Він заснований на ствердженні, що усі хвороби є мультифакторними, при цьому порушені усі рівні системи: від клітини до суспільства.

Спеціаліст, який практикує біопсихосоціодуховний підхід, дивиться на проблему залежної поведінки з усіх рівнів функціонування людини: фізіологічного, психологічного, соціального та духовного.

Мета статті – визначити вплив психотерапевтичної допомоги на динаміку особистісних змін та гармонізацію наркозалежних.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Психотерапевтичне лікування, орієнтоване переважно на психологічний і соціальний рівень (це власне психотерапія) [1; 12]. Основні принципи терапії наркозалежних - добровільність, максимальна індивідуалізація, комплексність, відмова від вживання психоактивних речовин. Під максимальною індивідуалізацією розуміють те, в яких умовах краще лікувати конкретного пацієнта (стаціонарних, напівстаціонарних, амбулаторних), клінічні особливості захворювання у даного хворого, особистісні особливості та мікросоціальне оточення. Комплексний підхід передбачає лікування хворого у всіх площинах його дійсності (біологічній, психологічній, соціальній та духовній). Головний принцип у наданні психологічної допомоги при наркотичній залежності - це створення установки на тверезість. Успішним результатом може вважатися лише повна відмова від прийому будь-яких психоактивних речовин. Якщо у людини сформувалася залежність від наркотику, будь-який, навіть самий тривалий період утримання не гарантує йому повернення лише до епізодичного прийому цього наркотику або іншої психоактивної речовини. Двох-трикратній прийом наркотику поверне хворобу у всіх її проявах. Ю.В. Валентік виділяє у наркозалежних пацієнтів три установки щодо терапевтичного процесу. Перша терапевтична установка - це установка на отримання швидкої допомоги: як тільки купірується синдром відміни, пацієнт перериває лікування і виписується. На основі критичного розуміння хвороби може формуватися друга частина установки на лікування - установка на тверезість - розуміння, що нормальне життя можливе тільки в умовах повної відмови від наркотиків. Третій етап - установка на досягнення позитивних соціально-значущих цілей, при проходженні якого можливий результат - здатність пацієнта жити в своєму нормативному оточенні і бути успішним [3; 5]. Необхідно довести до свідомості клієнта, що одужання неможливе, але можна зупинити хворобу, причому на будь-якому її етапі. Для цього застосовуються різні методи психотерапії. Психотерапія - це комплекс лікувальних заходів, які дозволяють впливати на психіку хворого за допомогою слова, бесіди, роз'яснення, обговорення - без вживання лікарських засобів. Арсенал психотерапевтичних методів, що застосовуються в клініці залежності, в останні роки розширюється. Виділимо деякі загальні види психотерапевтичного впливу: 1. Симптоматичні методи (маніпулятивні) - до них можна віднести сугестивну психотерапію (гіпноз, навіювання, умовляння, наказ і примус), а також емоційну-стресову терапію; 2. Методи, які використовують переважно розвиваючі особистість стратегії (методи гуманістичної орієнтації); 3. Сімейна психотерапія. Налагоджуючи взаємини в сім'ї, можна мінімізувати чинники, що сприяють вживання ПАР [1]. Наприклад, раціонально-емоційна терапія А. Елліса. Її основний догмат полягає у тому, що емоційні порушення викликаються ірраціональними переконаннями. Ці переконання ірраціональні тому, що пацієнти не приймають світ таким, яким він є. Вони володіють магічним мисленням: наполягають на тому, що якщо в світі існує щось, то воно має бути іншим, відмінним від того, що є. Їх думки зазвичай набувають наступної форми ствержень: якщо я хочу чогось, то це не просто бажання або перевага, щоб так було, - так повинно бути, і якщо це не так, то це жахливо! Такі хворі ідеї лежать в основі дисфункціональної поведінки, зокрема, наркотичної залежності. Згідно РЕТ, треба, безумовно, приймати клієнтів, але при цьому слід критикувати їх, вказувати на недоліки

в їх поведінці. Тепло та підтримка часто допомагає пацієнтам жити щасливіше з нереалістичними поняттями. Суттю ж ефективної психотерапії є поєднання повної терпимості до пацієнта (безумовне прийняття) з боротьбою проти його самопоразкових ідей, рис та вчинків. Саме такий підхід до пацієнта є найбільш ефективним в наркологічній практиці. Рационально-емоційна терапія А. Елліса може проводитись у різних формах: індивідуальній, груповій, родинній та інших [11]. Значний інтерес викликає гештальт-терапія (Ф. Перлз), в рамках якої у психотерапію увійшов фундаментальний принцип «тут і цю годину». За допомогою наркотику пацієнт прагне піти від усвідомлення самого себе - гештальт-терапія повертає його до самого себе, долаючи психологічні захисти, які створюють перешкоди для особистісного зростання і зрілості. У процесі терапії у пацієнта формується найбільш здорове і прийнятне існування в тверезості [7]. Відносно новим напрямом психологічної допомоги, яка може сприяти психокорекції наркозалежних, є теорія трансперсональної психології (Станіслав Гроф). Вона дає нам знання про те, що мозок кожної людини містить пам'ять про момент її зачаття, перебування в якості плоду в організмі матері і про процес народження. У тому випадку, якщо який - небудь з етапів перинатального розвитку (до і відразу після пологів) був неблагополучний, порушується гармонійна картина внутрішніх механізмів. Людина настільки ж неадекватно сприймає навколишній світ, як і проявляє себе в ньому. У цьому криються коріння таких явищ, як ворожість до світу, нерішучість, депресія, неврози, психічні відхилення: нездорові потяги (в тому числі і до наркотиків), насильство, збочена сексуальність та інші патології. Перш за все - це робота із зміненими станами свідомості. Це холотропне дихання та інші безмедикаментозні практики, вживані для зняття залежностей. Під час сеансів холотропного дихання, коли людина входить у змінений стан свідомості (приблизно те ж досягається при використанні LSD, тільки ефект набагато глибше), він відчуває найпотужніші духовні переживання, пов'язані з родовим і внутрішньоутробним періодом розвитку, аж до моменту зачаття, і навіть переживає минулі життя. Пацієнт потрапляє у вихідну точку формування наркотичної залежності, переживає момент утворення патології, коли ця залежність сформована. Завдання психотерапевта - включити найпотужніші механізми роботи психіки, щоб людина почала отримувати величезне задоволення від самого життя, бачити себе в ньому - тобто переключити психіку на інші, позитивні інтереси, де наркотик втратить будь-яку необхідність [6]. Зокрема психотерапії та терапевтичних співтовариств, психологічна допомога особистості з наркотичною залежністю може надаватися у суспільствах «Анонімних наркоманів». Програма «12 кроків» виникла і почала розвиватися у 1935 році в контексті руху «Анонімні Алкоголіки» як спроба практичної реалізації ідей «терапевтичної громади», «терапевтичного співтовариства». Починаючи із середини 40-х років, рух «Анонімні Алкоголіки» широко поширився по усьому світу. У цей час кількість груп цього руху становить приблизно 100 000 більш ніж в 200 країнах світу. Після різкого сплеску наркоманії в 60 роки, насамперед у США програма «12 кроків» стала застосовуватися для терапії наркоманів та співзалежних. Для усіх цих людей характерні загальні особистісні проблеми, які і є основою для формування надалі тих або інших видів залежності. Аналіз результатів діяльності різних груп самопомоги, заснованих на ідеології «12 кроків», дав можливість об'єднати духовні принципи роботи груп АА (та інших) з деякими положеннями психології, психіатрії, соціології, антропології та інших наук. Це привело до появи наприкінці 40-х років Міннесотської моделі лікування.

Висновки. В даний час в Україні терапевтичні прийоми щодо наркозалежних недостатньо ефективні. У лікуванні застосовуються підходи, які використовувалися в

часи репресивних методів в наркології. В інтегральному підході психолог або психотерапевт повинен розмістити себе в точці перетину діагоналей квадрата (інтуїтивне, раціональне, чуттєве) і об'єднати методологічні можливості життєвого досвіду науки, філософії і тайноведення. Йдеться про те, що інтегральний підхід повинен забезпечити вирішення головне завдання: пізнання і внутрішнього, і зовнішнього - і сутності об'єкта дослідження, і його явищ. Тільки тоді ми можемо сказати, що динаміка особистісних змін в процесі психотерапії призведе до адаптації і гармонізації особистості [10].

Література

1. Батищев В.В. Методология организации программы психотерапии и реабилитации больных зависимостью от психоактивных веществ, имеющих низкий уровень мотивации на лечение. Программа “Решение”: теория и практика / В.В. Батищев, Н.В. Негериш. – М : РБФ НАН. – 2000. – 182 с.
2. Березин С.В. Психология наркотической зависимости и созависимости : монография [Электронный ресурс] / С.В. Березин, К.С. Лисецкий, Е.А. Назаров – М. : МПА, 2001. – Режим доступа : <http://www.psycheya.ru>
3. Валентик Ю.В. Руководство по реабилитации больных с зависимостью от психоактивных веществ / Под ред. Ю.В. Валентика, Н.А. Сироты. – М. : Литера–2000, 2002. — 256 с.
4. Деларю В.В. Психология отклоняющегося поведения : учебно–методическое пособие [Электронный ресурс] / В.В. Деларю – Волгоград. – 2004. – Режим доступа : <http://lib.druzya.org/deviant/.view-delaru-deviant.txt.full.html>
5. Завацька Н.Є. Теоретичні підходи та основні методи психотерапії узалежненої поведінки: соціально–психологічний аспект : монографія / Н.Є. Завацька – К. : Український видавничий консорціум, 2008. – 260 с.
6. Козлов В.В. Психотехнологии измененных состояний сознания / В.В. Козлов – М. : Изд-во Института психотерапии, 2005. – 544 с.
7. Лебедева Н.М. Путешествие в Гештальт: теория и практика / Н.М. Лебедева, Е.А. Иванова. – СПб. : Речь, 2010. – 550 с.
8. Лисецкий К.С. Психология и профилактика наркотической зависимости / К.С. Лисецкий, Е.В. Литягина. – Самара : Бахрах-М, 2008. – 224 с.
9. Литвак М.Е. Психологический вампиризм / М.Е. Литвак – Ростов н / Д. : Феникс, 1997. – 416 с.
10. Непомнящий А.В. Введение в интегральную антропологию. Ч. 1: Методология знания и методологические основания человековедения: Учебное пособие. – Таганрог: Изд-во ТТИ ЮФУ, 2011. – 196 с.
11. Настольная книга практического психолога / сост. С.Т. Посохова, С.Л. Соловьева. – М. : АСТ : ХРАНИТЕЛЬ ; СПб. : Сова, 2008. – 671 с.
12. Основы собриологии, валеологии, социальной педагогики и алкологии (Тезисы докладов Международного семинара). Вып. № 12 / Под общей редакцией проф. А.Н. Маюрова. – Н. Новгород : МАТР, 2003. – 70 с.
13. Смагин С.Ф. Аддиктивное поведение подростков / С.Ф. Смагин // Личность и культура. – 2005. – № 4. – С. 153-165.

Транслітерація

1. Batishchev V.V. Methodology of the organization of the program of psychotherapy and rehabilitation of patients with dependence on psychoactive substances with a low level of

motivation for treatment. Program "Decision": Theory and Practice / V.V. Batishchev, N.V. Negerish. - M.: RBF NAS. - 2000. - 182 s.

2. Berezin S.V. Psychology of drug addiction and codependency: monograph [Electronic resource] / S.V. Berezin, K.S. Lisetsky, E.A. Nazarov - M.: MPA, 2001. - Access mode: <http://www.psycheya.ru>

3. Valentik Yu.V. Guide to the rehabilitation of patients with addiction to psychoactive substances / Ed. Yu. V. Valentik, N.A. Orphans. - M.: Litera – 2000, 2002. - 256 p.

4. Delaru V.V. Psychology of deviating behavior: a teaching aid [Electronic resource] / V.V. Delaru - Volgograd. - 2004. - Access Mode: <http://lib.druzya.org/deviant/.view-delaru-deviant.txt.full.html>

5. Zavač'ka N.C. Theoretical considerations of the main methods of psychotherapy in specialized behavior: a sociological and psychological aspect: monographs / N.C. Zavatska - K.: Ukrainian Witness consortium, 2008. - 260 p.

6. Kozlov V.V. Psychotechnologies of altered states of consciousness / V.V. Kozlov - M.: Publishing House of the Institute of Psychotherapy, 2005. - 544 p.

7. Lebedeva N. Journey to the Gestalt: Theory and Practice / N.M. Lebedeva, E.A. Ivanova. - SPb. : Speech, 2010. - 550 p.

8. Lisetsky K.S. Psychology and prevention of drug addiction / K.S. Lisetsky, E.V. Lityagina. - Samara: Bakhrakh-M, 2008. - 224 p.

9. Litvak M.E. Psychological Vampirism / M.E. Litvak - Rostov n / D.: Fenix, 1997. - 416 p.

10. Nepomniachtchi A.V. Introduction to Integral Anthropology. Part 1: Methodology of knowledge and methodological foundations of human studies: Textbook. - Taganrog: TTI SFU Publishing House, 2011. - 196 p.

11. Handbook of practical psychologist / comp. S.T. Posokhova, S.L. Solovyova. - M.: AST: KEEPER; SPb. : Owl, 2008. - 671 p.

12. Fundamentals of Sobriology, Valeology, Social Pedagogy and Alcology (Abstracts of the International Workshop). Issue № 12 / Under the general editorship of prof. A.N. Mayurova. - N. Novgorod: MATR, 2003. - 70 p.

13. Smagin S.F. Addictive behavior of adolescents / S.F. Smagin // Personality and culture. - 2005. - № 4. - p. 153-165.

Bogaevskaya N.M.

PSYCHOTHERAPY OF PERSONAL FEATURES OF DRUG ADDICTS

The article analyzes theoretical studies of the dynamics of personality changes in the process of psychotherapy of drug addicts. Harmonization of personal development is considered as one of the types of behavior adaptation. It is shown what an important role this type of psychological assistance takes in the treatment of this pathology. In the broadest sense of the word, addiction is the desire to rely on someone or something for the purpose of obtaining pleasure. The generalization of various approaches of psychological correction and psychotherapy allows us to conclude that these activities are necessary from the standpoint of a systematic approach.

Key words: *dependence, psychological correction, psychotherapy, system approach, adaptation.*

Богасєвська Наталя Михайлівна – аспірант кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк.